

ZNAČENJE VREMENSKE OGRANIČENOSTI PRIJEDLOGA *DO* I *OD* U HRVATSKOME I RUSKOME JEZIKU

Ivana Matas Ivanković*

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Hrvatski i ruski kao genetski srodni jezici pokazuju velike sličnosti, ali postoje i razlike na koje treba paziti, posebno kad se riječi sastavljaju u veće cjeline, sintagme. Prijedlozi uspostavljaju veze između dviju ili više riječi i postavljaju ih u međuodnos, pa pri njihovoj uporabi treba biti oprezan. Prijedlozi *od* i *do* imaju slična semantička i sintaktička obilježja u hrvatskome i ruskome jeziku. Njima se, uz ostalo, može označiti početna vremenska granica (*od* + G) te krajnja vremenska granica (*do* + G). No konkretni primjeri pokazuju da u uspoređivanim jezicima postoje razlike, pa je u značenju početne vremenske granice u ruskome puno proširenija sintagma *c(o)* + G, dok u hrvatskome dominira izraz *od* + G.

Ključne riječi: prijedlog od, prijedlog do, ablativna temporalnost, direktivno-granična temporalnost, hrvatski jezik, ruski jezik

Prijedlozi *od* i *do* antonimni su prijedlozi. Ubrajaju se u primarne prijedloge koji su i hrvatski i ruski jezik naslijedili još iz praslavenskoga jezika, što se očituje i u njihovoj raširenosti i velikome broju značenja. Oba, uz ostalo, označuju granicu, *od* (*om*) + G onu gdje što počinje, *do* (*do*) + G onu dokle što dopire. Ta graničnost postoji i u vremenskome značenju o kojemu će biti riječi u ovom radu.

Opće je značenje prijedloga *od* ablativno. Značenje odvajanja zadržano je i u vremenskome smislu – prijedložno-padežni izraz *od* + G označuje udaljavanje od početne vremenske točke i ima značenje abtemporalnosti ili ablativne temporalnosti (Pranjko, 2001:15). Krajnja vremenska točka može biti izražena prijedložno-padežnim izrazom *do* + G (*Osim svih tih nemira i nesuglasica u kući bilo joj je od jutra do mraka dugočasno*. Milan Begović. Giga Baričeva¹). Kada skupina *od* + G daje podatak o imenici, ona odgovara na pitanje *koji?* i najčešće označuje datum novina, dokumenta i sl. (...*a* u novinama od 5. prosinca ipak je objavljen javni natječaj za prodaju i toga pogona. Vjesnik online). Hrvatski prijedlog *od* u vremenskome značenju u ruskome se prevodi s prijedlozima *c(o)*, *om* koji uza se vezuju genitiv. Kao posebno značenje prijedloga *od* Dautović navodi i značenje datuma

koje se u ruskome prevodi samo s *om*.

Prijedlog *do* također se vrlo često rabi i njegova su značenja brojna. Prostorno značenje ‘mjesto kod kojega završava kretanje, kraj protezanja’ proširilo se na označivanje vremena završetka radnje. Prema Pranjkoviću (2001:16) „prijedlogom *do* izražava se direktivno-granična temporalnost”. U vremenskome značenju hrvatskomu prijedlogu *do* odgovaraju ruski prijedlozi *do* + G i *no* + A. I u ruskome, kao i u hrvatskome, *do* + G u vremenskome značenju označuje kraj radnje, ali u ruskome taj prijedložno-padežni izraz ima još jedno značenje koje u hrvatskome ne postoji – značenje prijevremenosti (*do нашей эры* = *prije naše ere*).

S obzirom na zajedničko podrijetlo, prijedlozi se podudaraju u izrazu i u značenju, no primjeri pokazuju da u njihovoj uporabi postoje razlike.

Sintaktička analiza primjera u hrvatskome jeziku pokazuje da prijedložno-padežni izraz *od* + G može imati funkciju priložne oznake, tj. mjesto mu otvara glagol:

Od ove godine u nižu gimnaziju uveden je ruski jezik kao obavezan predmet.

(M. Kovač. Vrata od utrobe)

no to često može biti i koja imenska riječ kada *od* + G izdvaja novine, časopis ili bilo kakav poseban događaj iz niza istih:

List Vjesnik je u broju od 1. veljače o.g. donio vijest da je bivši ministar Škegro predao uredno i bez dugovanja svoje ministarstvo. (Vjesnik online)

Slično je i u ruskome jeziku – kao upravni član pojavljuje se glagolski oblik:

Идея, им выстраданная, тянется своими корнями от Станиславского...

(Легко ли открыть театр, когда режиссер не похож на других. „Правда”)

ili imenska riječ:

...хотя идет четвертый год от начала реформы... (Не ниже среднего... между школой и вузом. „Известия”)

I prijedložno-padežna skupina s *do* u obama jezicima uglavnom dolazi u funkciji priložne oznake, tj. mjesto joj otvara glagol u predikatu:

... Preseljenje se oduljilo do danas... (Vjesnik online)

Я и сам это понимал до вчерашнего дня. (А. Маринина. Мужские игры)

U manjemu broju primjera prijedložno-padežnomu izrazu s prijedlogom *do* mjesto otvara imenica ili pridjev:

Mi smo na to ponosni, kao i na razdoblje do 1995. (Vjesnik online)

No, junak večeri bio je dječak Jamie Bell, potpuno nepoznat još do prije nekoliko mjeseci... (Vjesnik online)

С тем чтобы устранить угрозу расправы, до сих пор нависающую над инициативными, ищущими хозяйственными руководителями. (Размышления неэкономиста об экономике. „Известия”)

Iza prijedloga najčešće dolazi imenica u genitivu, ali može doći i prilog, a u hrvatskome i prijedložno-padežni izraz, što u ruskome nije zabilježeno.

I. Imenica

Imenica koja dolazi iza prijedloga može imati vremensko značenje ili to može biti opća imenica koja u kontekstu dobiva vremensko značenje. Imenice s vremenskim značenjem mogu se podijeliti u nekoliko skupina.

1) Imenice sa značenjem jedinice vremenske mjere koja ima određeno trajanje, a svaka se sastoji od određenoga broja manjih jedinica: *godina* ima 12 *mjeseci*, *mjesec* ima 24 *sata*, *sat* ima 60 *minuta* itd. (u ruskome *год, месяц, час, минута*...). Te imenice daju podatak o trajanju, ali bez dodatnoga određenja radnju je nemoguće smjestiti u vremenski tijek, pa te imenice traže uza se kakvo dodatno određenje. Najčešće je to redni broj, ali može biti i druga riječ. Katkad iza prijedloga dolazi samo redni broj, a imenica je ispuštena kao zalihosna jer je iz konteksta jasno da broj određuje dan u mjesecu ili godinu:

Njegova 6. četa, što će reći oni od suboraca njegovih koji su u njoj od prvoga dana, pronalazi uokolo travom obrasle netaknute vojne utvrde... (N. Fabrio. Berenikina kosa)

I u ruskome jeziku uz te se imenice pojavljuje *от*, rjeđe u slobodnoj uporabi, a uglavnom u paru s prijedlogom *до*:

Клинический период длится от месяца до полугода, затем наступает коматозное состояние. (Огонек, 1997:29)

Međutim, puno češće uz takve imenice u ruskome se rabi prijedlog *с(о)*:

Шесть с половиной веков прошло с того дня, когда Марья прочитала письмо Петра... (Откуда есть пошла земля русская. „Голос родины”)

U značenju krajnje granice u hrvatskome se uz imenice koje označuju jedinice vremenske mjere pojavljuje prijedlog *do*. Tu ulaze i primjeri s rednim brojem iza prijedloga *do* koji zapravo podrazumijeva imenicu, najčešće sa značenjem dana ili godine. Ispuštena je zalihosna imenica jer je iz konteksta jasno na što se broj odnosi:

Do 1913. u zatvoru je bilo više od tisuću žena. (D. Oraić Tolić. Dvadeseto stoljeće u retrovizoru)

I u ruskome ispred tih imenica dolazi *до*, a iznimno se pojavljuje i prijedlog *по*, no to je uvijek u vezanim izrazima s prijedlogom *с(о)* koji označuje početnu točku:

В этом году начнет функционировать 14 таких центров, до 1995 года их будет 150. (Здоровье каждого – достояние общества. „Правда”)

...произведения скульптора можно посмотреть на персональной выставке в Манеже, которая открыта до 3 марта. (Огонек, 1998:08)

С 1933-го по 1935 год на вечерние просмотры фильмов приглашались и женщины, причем обязательно с мужьями. (Огонек, 1997:41)

2) Drugu podskupinu čine imenice koje označuju vremenski odsječak, ali mu trajanje nije precizno označeno, pa i one traže uza se kakvo određenje (*moment, vrijeme*... – *момент, время*...). U hrvatskome dolaze s prijedlogom *од*:

Od toga vremena nose habsburški knezovi naslov nadvojvode. (S. Srkulj. Pregled

opće i hrvatske povijesti)
dok u ruskome ispred njih u pravilu dolazi prijedlog *c(o)*:

...историки дипломатии отмечают, что с этого времени в полной мере утвердилась международная система, основанная на равновесии сил... (Огонек, 1999:37)

Kad označuju krajnju granicu, te imenice dolaze s prijedlogom *do* i u hrvatskome i u ruskome:

Stara se Marcela ponovno podala grči, koji ju je obuzimao do ovog trenutka. (P. Šegedin. Djeca Božja)

Следует, однако, признать, что до настоящего времени он не имеет четкого научного определения. (Стресс, „Здоровье“)

Imenica *время* u nekoliko je primjera zabilježena i s prijedlogom *no*, no riječ je o parnoj skupini *c(o) – no*:

Были ли за границей, в какой стране, с какого по какое время, чем занимались... (А. Рыбаков. Дети Арбата)

Česta je imenica *пора*, koja dolazi u množini i najčešće je određena zamjenicom *сей*, *тог* te je dio frazema *до сих пор*, *до тех пор*:

Но до сих пор осталась непоколебленной главная сталинская идея... (Какой социализм народу нужен? „Литературная газета“)

3) Nazivi godišnjih doba, mjeseci, dana i dijelova dana – *proljeće*, *večer*, *jutro*, *četvrtak*; *vesna*, *вечер*, *утро*, *четверг*... Uz njih nije nužno dodatno određenje jer ti vremenski odsječci imaju svoje mjesto u nizu istih jedinica, iako neki nemaju točno određeno trajanje (*ponedjeljak* je 1. dan u tjednu i traje 24 sata, dok *zora* dolazi poslije noći, ali njezino trajanje nije točno određeno).

S dijatom počinjemo od ponedjeljka! (D. Ugrešić. Štefica Cvek u raljama života)

U ruskome je u takvim primjerima češći prijedlog *c(o)*, iako se može pojaviti i *от*, ali puno rjeđe i obično je vezan uz prijedlog *до*: *от рассвета до заката*, *от зари до зари*...

Почему с понедельника? (Г. М. Брянецев. По тонкому льду)

Značenje direktivno-granične temporalnosti te imenice izražavaju prijedlogom *do* u obama jezicima.

...и kojoj je apsolutistički vladao *do siječnja* 1921. kad se morao povući... (V. Kaleb. Divota prašine)

...пристойно играл, и тянулось так *до марта*... (М. Булгаков. Театральный Роман)

Ako se u ruskome pojavljuje *но*, riječ je o parnoj vezi s prijedlogom *c(o)*:

Очень надеюсь, что властям или народу хватит увиденного с понедельника по субботу... (Огонек, 2000:08)

4) Uz imenice koje označuju povijesna razdoblja u hrvatskome se rabi prijedlog *od*. U ruskome je obično *c(o)*.

Od renesanse su takvi rječnici bili ne samo na velikoj cijeni, nego su odigrali veliku ulogu u oblikovanju pojedinih standardnih jezika moderne zapadne Europe. (Vjesnik online)

...иметь свою долю в мощном балтийском товаропотоке, который давал жизнь всей Северной Европе еще со средних веков... (А. Таманцев. Рискнуть и победить)

U značenju direktivno-granične temporalnosti u obama se jezicima uz takve imenice pojavljuje prijedlog *do/до*:

U knjizi je sažeto prikazana i povijest ilustracije kao specifičnog slikarskog izražaja sve tamo od prvih likovnih minijatura u najstarijim sačuvanim rukopisima iz doba antike i ranog Srednjeg vijeka, od Vergilija i Homera, pa kroz stoljeća sve do renesanse, baroka i današnjice. (Vjesnik online)

Целью реконструкции Осынского городища должна стать попытка в зримых и осязаемых образах отразить материальную культуру племён, населявших Себежское поозерье в период с каменного века и до средних веков. (<http://www.seb-park.org.ru/n.html>)

5) Imenice koje su povezane s ljudskim životom te označuju njegove faze u hrvatskome dolaze s prijedlogom *od*, a u ruskome u takvim primjerima dolazi *с(о)*:

Imao je u sebi nešto brutalno i nešto nježno, sentimentalno u isti mah, na što je ona uvijek, još od djetinjstva, reagirala. (M. Begović. Giga Barićeva)

...открывалась перед ним родная деревня со всем тем, что знал и видел он с самого детства. (В. Распутин. Прощание с Матерой)

Ako se želi označiti vrijeme do kojega se protezala radnja, onda će se imenice ove skupine vezati s prijedlogom *do (до)*:

Jačica Šafran čobanovao selu do starosti, bez drenovače u šaci, bez roga u ustima, bez riječi pogrdne... (I. G. Kovačić. Odabrane pripovijetke)

Женские мигрени помогают сохранить память до старости. (<http://www.korrespondent.net/main/187872/>)

6) Uz imenice koje označuju fazu kakve radnje ili postupka u hrvatskome može doći *od*, dok u ruskome dolazi *с(о)*:

Francuska diktira od sredine „velikog stoljeća” i ta predvodnička uloga traje već tri stotine godina. (V. Kušan. Izabrana djela)

Академик О. Богомолов пишет, что с конца пятидесятих годов цены на потребительские товары выросли более чем вдвое. (Заглянем в кошелек и кошелку. „Литературная газета”)

Primjeri s *от* vezani su uz parnu vezu s prijedlogom *до*:

...вся история его жизни и деятельности представляет собой картину медленного, трудного и часто даже мучительного роста на протяжении почти полувека – от конца 40-х до середины 90-х г. (П. Громов, Б. Эйхенбаум, Н. С. Лесков. Очерк творчества)

U hrvatskome i ruskome jeziku pri označivanju krajnje granice uz takve imenice dolazi prijedlog *do*:

Zgrada bi mogla biti useljiva do kraja godine. (Vjesnik online)

U ruskome se pojavljuje *do*, dok je *no* vezan uz *c(o)*.

...я дожид до середины лета, когда она вместе с сестрой и капитаном стала посещать танцы в городском парке. (Ф. Искандер. „Праздник ожидания праздника”)

Экспедиции длились с начала июня по конец сентября – четыре месяца. (Огонек, 2001:36)

7) Opće imenice bez vremenskoga značenja, koje označuju neku radnju, a vrijeme radnje određuje se u odnosu prema toj imenici:

Naime, Šojat je imao jednogodišnji ugovor s Hrvatskim rukometnim savezom (HRS), koji je trebao trajati do Olimpijskih igara u Sydneyu. (Vjesnik online)

Но, честно говоря, до встречи Михаила Сергеевича Горбачева с патриархом Пименом все сомневались – поймут ли нас правильно. (Огонек, 1988:38)

II. Prilog

Iza prijedloga *od* i *do* u hrvatskome može doći i prilog. Prijedlog u takvoj vezi ima i funkciju općega padežnoga značenja i njegove specifikacije, budući da je kod imenice morfem nositelj genitivno-ablativnoga značenja, dok ga prijedlog pobliže određuje – donosi vremensku specifikaciju, a u primjerima s priložima ne postoji padežni morfem koji se nadovezuje na prijedlog.

Sasvim se okanio dojakošnjeg svog pustolovnog života, i od tada je živio skromno, tiho i uredno. (V. Car Emin. Pusto ognjište)

Ovaj... napominjem da ćemo od sutra raditi u popodnevnoj smjeni. (A. Majetić. Čangi)

U značenju direktivno-granične temporalnosti najčešće se pojavljuje veza *do sada*, ali pojavljuje se i *do tada*, *do jučer*, *do danas*, *do sutra*.

Ako su ih vezali, nisu im usta začepili, što ne halabuče kao i do sada! (I. Aralica. Psi u trgovištu)

U ruskome su u značenju vremenske ograničenosti takvi primjeri zabilježeni, ali su rijetkost:

Рыдая, все клялись, что с завтра или с понедельника начнут ездить на метро. (Огонек, 2000:36)

...но это непредвиденное и неотложное дело, которое, впрочем, я весьма бы мог отложить до сегодня... (Ф. М. Достоевский. Подросток)

Prednost ima opisna veza prijedlog + pridjev + imenica ispred koje dolazi najčešće prijedlog *c(o)*:

И с завтрашнего дня приступаем к исполнению служебных обязанностей... (А. Таманцев. Рискнуть и победить)

Я и сам это понимал до вчерашнего дня. (A. Маринина. Мужские игры)

III. Prijedložno-padežni izraz

Prema Darinki Gortan Premk „od svih fleksivnih slovenskih jezika jedino srpskohrvatski ima živu sintaksičku mogućnost određivanja predlogom već gotove predložko-padežne veze” (1963:67). Iza prijedloga *do* mogu doći prijedlozi: *ispred, iznad, ispod, između, iza, preko, uvrh, navrh, udno, naspram* iza kojih dolazi genitiv; *pred, nad, pod, među, za, u, na* iza koji dolazi akuzativ te *naprama* iza kojeg dolazi lokativ. Osim *do* ispred kojega drugoga prijedloga može doći i *od*:

Uostalom, do prije 10 godina Velika Britanija bila je suočena s još gorim huliganstvom... (Vjesnik online)

Sad se raspred srdačan razgovor sve do u suton. (E. Kumičić. Začudeni svatovi)

Jedan dokumenat o stanju našega slikarstva od prije dvadeset godina... (M. Krleža. Sabrana djela. Eseji.)

Takva veza nije zabilježena u ruskome.

S prijedlozima hrvatskoga jezika *od* i *do* u ruskome se izrazno podudaraju *om* i *do* s kojima im se podudara i značenje, kako je opisano u rječnicima. Sintaktički su također vrlo bliski, s riječju iza sebe uglavnom imaju funkciju priložne oznake (kod prijedloga *od/om* zbog učestaloga označivanja datuma izlaska novina i časopisa nešto je češća funkcija atributa). Međutim, unatoč tim sličnostima, hrvatsko *od* vrlo se rijetko prevodi ruskim prijedlogom *om*, a njegovo je mjesto zauzeo prijedlog *c(o)*. Primjeri s *om* vezani su uz ustaljene izraze u paru s prijedlogom *do* od koji su nekih i frazeologizirani. Prijedlozi *do* i *do* podudaraju se i izrazno i značenjski i u uporabi. Ipak, u ruskome se u označivanju krajnje granice pojavljuje i prijedlog *no* + A, no on je vezan uz prijedlog *c(o)*. Prijedlogom *s(a)* abtemporalnost se može izraziti i u hrvatskome, ali je to vrlo rijetko (*s proljeća*).

Pojavljivanje prijedloga u paru često je i u hrvatskome u kojemu se izdvaja veza *od – do*: abtemporalno-granična konstrukcija s protemporalnim značenjem (Pranjkić, 2001:15). To se značenje izražava još prijedložnim vezama *kroz* + A, *preko* + G, *tijekom/ tokom* + G, *u toku* + G, ali za razliku od tih prijedloga, u vezi *od – do* zabilježena je i početna i završna točka u vremenu u kojemu se proteže radnja. Pete o ekvivalentnoj vezi u ruskome govori kao o dvojnoj priložnoj oznaci vremena koja označuje početak i kraj radnje u vremenu (Петер, 1965:176). U ruskome je takva parna veza vrlo čvrsta jer se u takvu paru uz raširenije prijedloge *c(o)* i *no* pojavljuju i prijedlozi *om* i *no*, koji su inače vrlo rijetki u izražavanju početne ili završne vremenske granice. Katkad se umeće i intenzifikator *u*: *om рассвета до темноты, с восхода и до заката, с заката до рассвета, от заката до рассвета, от зари до зари, с января по конец ноября, с десятого мая и по сегодня, с 1973 по 1985 год, с какого по какое время, с понедельника по среду, с ноября по март*. Prema Peteu *c(o)* se rabi u nepreciznome određenju početnoga trenutka, a *om* u konkretnome označivanju.

Prijedloge koji su ovdje spomenuti i hrvatski i ruski jezik baštine iz istoga izvora, no

razvoj jezika uvjetovao je i razlike u njihovoj uprabi. Tako se početna vremenska granica i u hrvatskome i u ruskome može izraziti prijedlozima *od/om* + G i *s(a)/c(o)* + G, ali u hrvatskome u tome značenju dominira prijedlog *od*, a u ruskome *c(o)*, dok je u značenju direktivno-granične temporalnosti u obama jezicima prošireno *do/до* + G. U ruskome se može pojaviti i *no* + A. Prijedlog *po* čest je i u hrvatskome, ali se u njemu značenje direktivno-granične temporalnosti nije razvilo.

LITERATURA

- Anić, V. (1998): *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb, Novi Liber.
- Dautović, M. (2002): *Hrvatsko-ruski rječnik*. Zagreb, Školska knjiga.
- Gortan-Premk, D. (1963): *Sintagme s predlogom do s obzirom na svojstva predloga uopšte*, Naš jezik XIII, 1–2, 64–80.
- Menac, A. (1959): *Besprijedložne i prijedložne konstrukcije s vremenskim značenjem u suvremenom hrvatskom i ruskom jeziku*. Zagreb.
- Ожегов, С., Шведова, Н. Ю. (1993): *Толковый словарь русского языка*, Азбуковник. Москва.
- Пете, И. (1965): *К сопоставительному изучению обстоятельства времени*, Филологические науки, 4, 174–180.
- Poljanec, R. F., Madatova-Poljanec, S. M. (1987): *Rusko – hrvatski ili srpski rječnik*. Zagreb, Školska knjiga.
- Pranjković, I. (2001): *Druga hrvatska skladnja*. Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada.
- *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1880–1976). I–XXIII, JAZU, Zagreb.
- Šonje, J. (ur.) (2002): *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža” – Školska knjiga.
- *Толковый словарь русского языка I–IV* (1935–1940). Государственное издательство иностранных и национальных словарей, Москва.

Izvori:

- <http://riznica.ihjj.hr>
- <http://heckel.sfb.uni-tuebingen.de/cgi-bin/cqp.pl>.

Bilješke:

¹ Ovaj i drugi primjeri preuzeti su s korpusa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (<http://riznica.ihjj.hr>). Ruski primjeri, ako nije označeno drugačije, preuzeti su sa stranice <http://heckel.sfb.uni-tuebingen.de/cgi-bin/cqp.pl>. Uz manje prilagodbe, preuzet je i način označavanja izvornika s tih stranica.

PREPOSITIONS *OD* AND *DO* WITH MEANING OF BEGINNING AND ENDING IN CROATIAN AND RUSSIAN

Summary

Croatian and Russian as genetically related languages show a lot of similarities, but there are some differences which must be taken care of, which concern the composition of words into phrases. Prepositions interrelate two or more words and one must be very careful in case of their usage. Prepositions *od* and *do* have similar semantic and syntactic properties in Russian and Croatian. They mark the beginning (*od* + G) and the ending (*do* + G) of an action. Some examples show that in compared languages there are some differences. For example, in Russian the use of phrase with *с(о)* + G which mark the beginning of an action is much more often, while in Croatian the phrase with *od* + G prevails in the same meaning.

Key words: preposition *od*, preposition *do*, ablative temporality, directionally ended temporality, Croatian language, Russian language